

Intervju med Fridtjof Nansen fredag før Skisportens Dag, mars 1996 Av Karl-August Haslestad, Lillehammer

Det er siste hverdag i vinterferien, og jeg tar meg min første skitur denne uka. Ble sittende å lese om Nietzsche og det moderne helt fram til klokka halv elleve på formiddagen – så da ble det å ta bilen opp til Skurvbrua og så gå runden om Gropa, Grøtåsetra og ”to-sporsløypa” ned fra Nordseter og tilbake til parkeringsplassen ved Skurvbrua.

Det er tydelig at det er vind i fjellet i dag også, snøfanen står ut fra kammen av Slåsæterfjellet vest for Neverfjell. Her nede i Gropa tar ikke vinden så hardt, og skiføret er herlig selv om sporet er maskin- og nypreparert!

Nede ved Flømyra, allerede på oppturen, tar jeg igjen en fjellets mann. Han tar en liten stopp der, snur seg i retning lerduebanen – det er som om han tenker å spørre meg om noe når han får øye på meg ... Ja, det ser virkelig slik ut. Og jeg har jo egentlig god tid – om nødvendig kan jeg snu når jeg vil – og likevel rekke både dusjen og å lage grøten før kona er tidlig hjemme fra jobben!

Jo, nå spør han: ”Si meg, er dette stedet der byens skyttere vil ha sin nye skytebane? I min tid, da var skytterne opptatt av å bedrive skiløpning om vinteren – og de ville selvfølgelig ikke tenke på å ødelegge et slikt fantastisk skiområde ved å anlegge en skytebane der.” ”Joda”, jeg måtte svare delvis bekreftende på spørsmålet – men prøvde også å berolige ham med at motstanden mot planene om skytebane i Gropmarka var så stor at det nok ikke ville bli noe av.

Men: ”Hvem var denne karen som kunne snakke om gamle dagers skyttere som naturvernere?”

”Mitt navn er Fridtjof ...”. Jeg tok ikke etternavnet med det samme, så det datt ut av meg – han var kanskje fra Enebakk og hadde mopeden stående nede ved Nordseterveien? ”Neida, jeg bor på Polhøgda ute ved Lysaker – og nu når jeg var her i Lillehammer noen dager, tok jeg selvfølgelig skitustytret med meg. Nu har jeg gått på ski fra der Fossveien krysser Mesna elv. I Enebakk har jeg bare vært én gang. Men det var jo nettopp i Enebakk, gjennom møtet med denne bygdas natur – og mennesker, Erling Enger, opprinnelig født i Fåberg 17. mai 1899, fant fram til sin helt personlige stil. De oppfattet kanskje ikke etternavnet mitt, man kan vel ikke vente det av alle, skjønt De er ingen ungdom, så De har vel kanskje hørt om **Nansen?**”

Joda, Nansen hadde jeg selvsagt hørt mye om, til og med lest en god del av. Polhøgda – ”cool” i betydningen skikkelig kaldt, ville vel en ungdom svart, **uten** å vite noe som helst om Nansen – men nå var det 51-åringen og Nansen-entusiastene som hadde sitt livs sjanse. Likevel visste jeg jo at Nansen døde i 1930!

Hvordan skal dette intervjuet kunne fortsette på en naturlig måte? Jeg ser jo nå at mannen i hvert fall ikke er Fridtjof fra Enebakk – men, kan det være Nansen? Treski, vadmelsknickers, rypesekk ... Nei, nå må jeg feste blikket på ham og få igang en skikkelig samtale! Du verden så vanskelig ... Jeg får ikke til annet enn: ”Er ikke Nansen død da, mer død enn Elvis?”

Da kommer det fra N ..., jeg må bare bruke navnet uansett hvor usannsynlig det virker, Nansen: ”Er det denne Presley De tenker på? Nåja, min hustru, Eva, var jo sangerinne, dog befattet hun seg med det mer klassiske. Denne Presley hadde, så vidt jeg har skjønt, også litt av en stemme, men det har og kommet meg for øre at han gikk tidlig bort – var det all alkoholen, eller var det et annet rusmiddel? Selv er jeg jo i det store og hele imot nytelse av alkohol, særlig hvor det gjelder sterk legemlig og også åndelig anstrengelse. Under visse forhold har jeg funnet at alkohol nytt med måte kan gi visse fordeler en kort stund, men da man intet gratis får her i livet, må man derfor betale siden. Denne Presley måtte altså betale med et kortere liv på jorden.”

Mens Nansen leverer dette bidraget, muligens til en viss opprettholdelse av ruskulturen, kommer jeg endelig på et aktuelt spørsmål. På søndag førstkomende er det jo Skisportens Dag – og hva har vel ikke nettopp Nansen betydd for ”Skiløpningen” og vinterfriluftslivet i Norge? Jeg koser meg allerede ved tanken på svaret fra 135-åringen. Spørsmålet mitt blir derfor: ”Kommende søndag arrangeres det, over hele landet, noe som kalles Skisportens Dag. Men det ser ikke ut til at Deres begrunnelse, Hr. Nansen, for å bedrive skiløpning, en begrunnelse jeg tror både mine foreldre og min egen generasjon brukte og fortsatt bruker for å komme seg ut på ski inn i marka/skogen/opp på fjellet, fungerer tilsvarende verken for den moderne eller den postmoderne nordmann. Kanskje har De nå en enda bedre begrunnelse for å gå på ski?”

Han tenker seg om, Nansen – som om han forundres litt over at jeg altså mener at det ikke er så mange nå i dag som bruker skiene inn i marka/skogen, opp på fjellet. ”Ja visst er det vel liv og friskhet, et syn av snø, og vinter, og norsk ungdom! – Og hva har det ikke gitt vårt folk. Tenk tilbake noen år, hva ungdommen tok seg til, og så dødt det var om vinteren omkring byene og i dalene, snøtt et skifar å se på den dype snøen, og nå ... Men når det bare ikke gikk så mye sport i det, rekorder og alt dette vesen som er innført utenfra, liksom de fremmede ordene selv – det skygger for solen ...”

Dette virket kjent, tenkte jeg – men rakk ikke å stille et passende oppfølgingsspørsmål. Han hadde ikke glemt det jeg egentlig spurte om: ”Jeg hører at denne Nietzsche betraktes som alle postmodernisters far, og De og Deres generasjon rives vel mellom både det moderne og det postmoderne - så, hvorfor ikke prøve seg med en begrunnelse hentet fra nettopp Nietzsche?”

Her kunne jeg ikke la være å avbryte med et for meg viktig oppklaringsspørsmål, om det virkelig var så at han hadde lest Nietzsche? ”Lest og lest, det ble da litt sammen med alt det andre man slukte i de tider. Dessuten har en norsk forfatter og tegner, er det Bomann Larsen han heter ..., latt meg komme i fysisk klammeri med denne Nietzsche, i en tegneseriebok som handler om min Tysklandstur før ferden over Grønlandsisen. Nåja, jeg setter i grunnen mer pris på de to barneøkene den samme Bomann Larsen har laget om Olavs, altså kronprinsens, første skitur – og min og Johansens skitur mot Nordpolen. Men nå - tilbake til Nietzsche og hans biologiske begrunnelse ... Jeg har også ofte lurt på i hvilken virksomhet mennesket er mest seg selv, når det gjør bruk av sine allsidige evner på den mest balanserte måten. Hadde vi visst det, kunne vi øve oss til å koble kropp og sjel ved å oppsøke denne virksomheten. Mitt forslag stammer fra Nietzsche, som kalte kroppen ”den store fornuften”, og som alltid forsøkte å avsløre intellektets innbilske fakter. Nietzsche sa at kroppen er en stor fornuft, et mangfold med én mening, en krig og en fred, en hjord og en hyrde. Vi biologer kaller også mennesket for **homo erectus**, og det særegne skulle da være den oppreiste gange. Nietzsche hevder at ikke noe skjerper sansene og tanken bedre enn det som samtidig gleder musklene. Og da tenker han ikke på de svette og andpustne, er det ”joggere” de kalles ..., som kaster nervøse blikk på sitt medbrakte armbåndsurs og/eller pulsklokke – men på den helt normale **spasertur** – eller **skitur** for oss nordmenn vinterstid.”

Nå var Nansen virkelig i sitt ess, og selv om dette svaret kunne bli langt, så lot jeg ham fullføre uten avbrytelser: ”Å gå er en mye mer komplisert affære enn de fleste tenker på; og gangarten er noe av det mest individuelle ved et menneske. Hos den som går, er kropp, sjel og sanser én ting. Et hode som ingen tanker har, skal forsøke å gå – og for ikke å snakke om å gå på ski. Nietzsche skrev sine bøker mens han gikk. Den som går, bruker alle muskler i kroppen gjennom en sirkulær, rytmisk sekvens. Den ene bevegelsen tar den andre i en stor krets som omfatter alle kroppsdeler. Gangarten speiler individualitet, stemning og sinnelag. Den er en spontan materialisering av det man gjerne kaller ”sjelen”. Man må prøvège en tanke for å se

hva den er verdt, sier Nietzsche. Ordet ”tankegang” er noe mer enn en metafor. De beste tankene tenkes med føttene. Nietzsche sier det så sterkt som at vi skal sitte så lite som mulig – og ikke skjenke tiltro til en tanke som ikke er født under åpen himmel og i fri bevegelse – hvor ikke også musklene feirer en fest. Alle fordommer kommer fra innvollene.”

Dette var vektige tanker, tenkte jeg, samtidig som jeg febrilsk prøver å formulere et oppfølgingsspørsmål. Jo, selvfølgelig – den tråden Egil Alnæs tok opp her ..., var det ikke til og med i Aftenpostens morgennummer i dag? Kan det være noe å ta opp med Nansen? Han deltok jo til de grader i samfunnsdebatten. Han har kanskje lest Alnæs’ tankevekker under overskriften: ”Toppidrett – brød og sirkus” på toget hit til Lillehammer? Jeg prøver meg med en kort innledning – og deretter en oppfordring om å kommentere Alnæs’ innspill: ”I dag har Egil Alnæs i Aftenposten en nærmest beklagende kommentar til den faktiske nedgangen i antall deltakere i en rekke såkalte turrenn. Selv med allverdens entusiastiske markedsføring er det bare noen få titalls løpere som stiller på startstreken. Mens fulle parkeringsplasser i nærheten vitner om at mange mennesker var på ski **helt for seg selv**, i stedet for å stille opp i konkurransen! Har De, Nansen, kommentarer til denne situasjonen?”

”Mon det?” Nansen virker litt usikker, som om han ikke er helt sikker på om dette egentlig er verdt å kommentere. Men så kommer det, like klart og utvetydig som jeg faktisk hadde forventet: ”Bør vi ikke heller se det positive i at det fremdeles går ensorsløyper over Spålen, og at Skiforeningens Skansebakkeskole får jordene innerst i Sørkedalen til å se ut som et Brueghel-vinterbilde overdryssset med skiglade småbarn og foreldre? Hvorfor skal all **idrett**, i den gamle betydningen av **fysisk fostring**, nå måtte være **samløp**, slik ordet **konkurranse** egentlig står for – og bli til mannjevning og måles kronometrisk for å vekke nasjonens beundring? Vi har fått ordet **sport** fra engelsk, og grunnbetydningen var i sin tid ”å more seg”, vise seg frem for andre på en uhøytidelig måte ...”. I dag er det ikke enkelt å få øye på det lekende islett i idretten. Jeg leser om håndball-**kamper** og sekund-**strid**, som om ordene var valgt fra krigsskolens pensum. Og verre er det at også idretten, som skulle utøves i den altmer utstrakte fritiden, er blitt helsefarlig. Ikke bare det daglige strevet er til sine tider en belastning for helsen – nu også naturlivet! Ja, det livet ja – hva er det vi har gjort det til? En endeløs rekke trivialiteter og småtterier! – Og hva var det vi ønsket? Gjøre tilværelsen enklere, så vi kunne få utført det vi egentlig vil, og ikke få kreftene slukt opp på veien av alskens småtteri, av alt det vi ikke vil. Hvor langt er vi nådd? Det går gale veien. Tidene skifter, menneskene skifter; ... men naturen – den store enkle – skifter ikke En gjenfødelse må komme – en ny tid, med nye idealer – da de åndelige verdier igjen er blitt målet, og de materielle bare blir middel Hvem har vilje og mot til å være enkel? Ja, hvis det da ikke blir på moten. I dette larmende jag er det ikke tid til å finne sin egen mening, så peser en av sted etter siste motes. Når kommer den nye slekt, som ryster alt dette tidsspille av, lever sitt eget liv, er seg selv, er frie kvinner og menn, lar det små være smått, fører skjønnheten, harmonien tilbake over livet Hvor skal dette ende? Uten ro til smeltning av de nye inntrykk, til selvfordypning, kan vel intet menneske utvikle seg. Men når kommer roen til det i det moderne samfunn? Hvor skal det ende?”

Nå var vi allerede i siste nedkjøringa på runden om Nordseter tilbake til Flømyra, og jeg følte at det var min plikt å bidra til at 135-åringen også kunne få med seg den fine nedkjøringa til byen umiddelbart etter at vi om ikke lenge ville være der jeg hadde parkert bilen. Jeg hadde ikke noe ønske om å få med meg Nansen i bilen, for så å avslutte intervjuet **i bilen** på vei tilbake fra naturen, ut av Marka! Hva skulle så bli mitt siste spørsmål? Jo, selvfølgelig – Nansen har sjøl for lenge siden gitt stikkordet – Rousseau! Og da må spørsmålet bli: ”Betyr det, Nansen – at De mener Rousseau fortsatt trengs?”

Nansen ser først på meg, med et nesten vantro blikk. ”Så De kjenner Rousseau? Betyr det at man har tatt filosofen frem igjen? De vil ikke påstå at det skjer en nylesning av nettopp Rousseau? Jeg vil ikke trette Dem nu med lange Rousseau-utlegninger. Men svaret mitt er et ubetinget **ja** – studér Rousseau! Han er viktig i en tid da mennesket har fjernet seg enda mer fra **naturlilstanden**. Men, jeg har et ønske om at man kommer videre med utgangspunkt i nettopp Rousseau. Som det moderne har avfødt og i tillegg nærer det postmoderne, burde også romantikken kunne avføde og nære **post-romantikken**. Og jeg vil avslutte denne interessante samtalen med Dem med Rousseau som sier at menneskeslekten er skapt for å forbli i naturlilstanden, at denne tilstanden er verdens egentlige ungdom; og at alle de senere fremskritt, som tilsynelatende har vært like mange trinn mot utviklingen av individet til større fullkommenhet, i virkeligheten var skritt mot slektens forfall.”

Jeg blir stående og grunne på Nansens bruk av Rousseau, og rekker bare å nikke ærbødig – **takk!** Han har allerede trukket den velkjente bredbremmede filthatten litt lenger ned i pannen. Så tar han et par kraftige dobbelttak – rett over Nordsetervegen! Min neste tanke er at det var godt det ikke kom noen biler akkurat nå. I neste øyeblikk er Nansen i full fart nedover mot byen.